

ХРИСТО БОТЕВ
ИЗТОЧНИЯТ ВЪПРОС ЛЕЖИ
НА ПЛЕЩИТЕ НА
БЪЛГАРСКИЯ НАРОД

Част 0 от „Вестник „Знаме““

chitanka.info

Букурещ, 14 декември

При прагът на едно близко бъдеще, което, види се, ще да настане после проливанието цели реки човеческа кръв и при началото на което, може би, ще да запустеят големи пространства от нашето прекрасно отечество, окото на съвременния човек се запира пред един въпрос, който, ако и периодически, но се повече и повече възбужда интерес в днешния политически свят. Тоя въпрос е така несправедливо нареченият *Возточни въпрос*, който е ближен за назе дотолкова, доколкото е близна и ризата до гърба ни. Ако е това така, то да запреме и ние своето внимание на него и да видиме каква роля е отредила съдбата да играе нашият народ при разсичанието на тоя гордиев възел.

От онова време, откогато силата на турския деспотизъм захвана вече да пада в Европа и когато здравият разум се убеди, че „болният човек“ трябва да промени климата си, т.е. да отиде просто там, дето се е начнало неговото детинство, и досега тоя въпрос е преминал през таква множество разнообразни фази, които ние сме не в състояние даже и да преброиме. *Возточният въпрос* най-напред е бил притежание на Русия (оттука той носи и своето название *возточни*), после се е решавал между нея и Наполеона I, а най-после, след *Кримската война*, стана достояние на сичките почти европейски сили. Оттогава насам, както и по-напред, картата на Балканския полуостров се е делила ту между едни, ту между други държави; а народонаселението или, по-право да кажем, раята в Европейска Турция се е считала просто като стока, която секи би имал право да експлоатира. В онова време ни на една дипломатическа глава не е преминавало през ума, че по полетата и по горите на тоя „европейски *Кашмир*“ живее таква многочислено племе, което има своя история, свой характер и свои нрави и обичаи, което е трудолюбиво и способно за развитие и за политически живот и което рано или късно ще да изяви своето съществуване и ще да потърси своята изгубена и потъпкана свобода. Разбира се, че, от една страна, събитията, които станаха както в живота на Европа, така и в живота на „болния човек“ и които, с освобождението на Сърбия, на Гърция и на Румъния, орязаха донейде крилата на пренесеното някога си из Азия и Европа зло, от друга страна, историческата и етнографическата наука в XIX век, която не независимо от тие събития

се не забави да обърне праведно и сериозно внимание на многочисления славянски елемент в Турция — сичкото това има толкова благотворно влияние на нашия народ, щото той излезе из своето полумъртво състояние, огледа се около себе си, видя в какво низко и отвратително положение се намира и захвана тихо и енергически да работи за своето освобождение, тихо и енергически да приготвява своето бъдеще. Европа с удивление забележи това ново явление на Балканския полуостров, а оная нейна част политици, етнографи и журналисти, които не виждаха никакви причини да плачат над гроба на Турция, с любов и съчувствие се заловиха да излагат своите програми и трактати за правилното и за рационалното решение на източния въпрос. Руският „панславизъм“, който произхождаше, разбира се, из едно просто състрадание от страната на руския народ към неговите угнетени едноплеменници и който е възбуждал, за съжаление, и днес даже възбужда постоянни страхове във въображението на дипломатите, престана вече да плаши здравия разум. Източният въпрос влезе в нова фаза. От въпрос за раздиранието Османовата фереджа той стана въпрос за еманципиранието славянските племена с такава само резерва от дипломатическо благоразумие, щото ни една от европейските държави да се не меша във вътрешните дела на Турция. И така, съдбата на Балканския полуостров се остави сама на себе си, а смъртта на „болния човек“ — в ръцете на поробените и на полуубиените от него славянски племена.

Но на Балканския полуостров живеят две такива главни племена: българи и сърби. На кое от тие две племена принадлежи честта да повдигне знамето на освобождението и да каже на беззъбата вече Турция: „Стига, часът на твоята смърт настана, а ние сме повикани от самата природа да живееме!“ На сърбите или на българите? Разбира се, че който познава съвременното положение на тие два братски народа, то, без да мисли много, ще да отговори, че тая чест принадлежи на първите, т.е. на сърбите като народ, който е осигурил вече донейде своето съществуване и който притежава, като-речи, достатъчни средства, за да се реши на такъв един важен и спасителен подвиг. Но какво виждаме ние? Цели 30 или 40 години вече стават, откакто българският народ се е надеял на Сърбия да приеме на себе си тая чест и цели 30 или 40 години той се е лъгал в своите надежди. Напразно даже и органът на нашата емиграция, „Независимост“, е

проповядвала в продължение на едно доволно дълго време сближение и споразумение между тие два свезани с общи интереси народа: ние виждаме, че и досега още не се е изработило нищо, и че и досега още не се е дошло до никакво споразумение. Колкото и да е прискърбен тоя факт, ние не можеме да обвиняваме нито сръбския, нито българския народ, защото и първият е крив за погрешките на своето правителство дотолкова, доколкото е крив и вторият за своето безвиходно робско положение. Ние виждаме само това, че по-голямата част от сръбския народ пъшка под игото на Турция и на Австрия; а белградските дипломати се занимават с вопроса за Зворник и за Сакра! Но да оставиме това и да продължиме своето обозрение, т.е. да видиме де лежат средствата за нашето спасение.

И така, когато ние вече виждаме, че Сърбия е сама дала причини да мислиме, че тя не желае да помогне на своите братя, че Черна гора е в несъстояние да излезе сама из своите природни крепости и че Румъния не особено обича славяните, то питание е, какво трябва ние да правиме, за да смъкнем от шията си тоя унизителен хомот, който от ден на ден става още по-несносен, още по-убийствен и още по-безчовечен? Трябва да търпим и да чакаме ли? Или трябва да се запретнем и сами да решиме своята съдба? Ние вече знаем, че първото е убийствено за нашия народ и опасно за неговото понататъшно съществуване и развитие; а за второто ще да оставиме да поговори един чужденец, който в продължението на десет години и повече е изучил нашия народ, който го е виждал както в мирните негови земеделчески занятия, така и с оружието в ръце, „дето не било мъчно да забележи неговото преимущество пред сичките други съседни с него славянски племена“, и който няма решително никакви причини да лъсти на едно или на друго племе или пък да говори неистина. „Аз мисля, говори генерал Липранди в 1868 г., че ако българите са намислили да направят общо въстание, то възточният вопрос или, по-правилно да кажа, съществуването на европейска Турция може да бъде съсипано до основанието си; защото, без да говориме за придунавските княжества, т.е. за сегашна Румъния, но и освобождената, като-речи, Сърбия и напълно отделената Гърция са не в състояние да направят онова, което би направили българите сами.“

И така, нека говори кой що ще, а ние ще да кажем, че решението на нерешимия досега възточни вопрос лежи единствено

връз широките плещи на нашия немалочислен народ, а смъртта на Турция се намира в неговите яки и напукани от труд ръце. А когато е сичкото това така, то защо да подсмърчаме пред чуждите врата, защо да си правим мили очи и защо да оставяме да се експлоатира нашето отдавна вече осъдено от множество горчиви опити доверие и нашата безпределна, но неземна и досега във внимание племенна любов? Какво не достига на нашия народ, за да смъкне от шията си хомота на турския деспотизъм? Сила ли, средства ли, патриотизъм ли или революционна пропаганда! Историята на нашето хайдучество, на нашите частни въстания и на нашата помощ, която сме ние оказвали в множество случаи на произходившите около нас народни въстания, показва доволно ясно, че у нас има сила, и средства, и патриотизъм, но че у нас не достига само такава широка пропаганда, която е потребна, за да свърже в едно цяло частните или провинциалните у нас революционни проявления, да им даде надлежащото направление и да им посочи целта, към която трябва да устремят своите действия. Ето какво не достига на нашия народ! Ето следователно онова свято и благородно дело, за което ние трябва да се заловим по-сериозно. Разбира се, че само в такъв случай ние ще да имаме право да се надеем за спасение и че само в такъв случай ще да можем скоро да извикаме с думите на богоприемеца: „ныне отпускаещи раба твоего“... Но до неделя ние ще да поговорим за тоя вопрос по-напространно.

Издание:

Вестник „Знаме“, 1874-1875

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.